

INTERNATIONELLA
HANDELSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Efterlevande makes arvsrätt

En lagstiftning i behov av förändring?

Kandidatuppsats inom affärsjuridik

Författare: Joakim Svanström

Handledare: Anneli Linhard

Framläggningsdatum

Jönköping Maj 2012

Bachelor's Thesis in Commercial and Tax Law

Titel: Widowed spouse's right to inherit - legislation in need of change?

Författare: Joakim Svanström

Handledare: Anneli Linhard

Datum: 2012-05-14

Ämnesord

Abstract

The right to inherit for a spouse of a deceased by Swedish law has been undergoing major changes during the 20th century. From a rather weak position during the early 20th century to a considerably stronger position today. The latest change occurred in 1986 when the widowed spouse got the right to inherit before children in common with the deceased spouse. The change was similar to the one that earlier had occurred with heirs in the second heir class, when the widowed spouse inherited before these heirs but the heirs got a right to inherit after the widowed spouse had deceased.

In today's law about heritage the clash is between the widowed spouse and children who are not the spouses in common. The child of the deceased spouse, who is not the child of the widowed spouse, inherits before the widowed spouse by today's law. During the last century the bonds between relatives has been less and less important as the society has progressed from farming to industrializing. The children have less need for inheriting land to farm nowadays and aren't depending on their parents to provide for them. Instead of children depending on inheriting from their parents it is now more important that the widowed spouse is coping with their new economic situation.

The Paper elevates the question whether the inheritance law needs change to strengthen the widowed spouse's economic protection. In the analysis possible solutions to make this change is presented and also takes consideration to children from a previous marriage.

Kandidatuppsats inom affärsjuridik

Titel: Efterlevande makes arvsrätt, en lagstiftning i behov av förändring?

Författare: Joakim Svanström

Handledare: Anneli Linhard

Datum: 2012-05-14

Ämnesord

Sammanfattning

Efterlevande makes arvsrätt har genomgått stora förändringar under 1900-talet i svensk rätt. Från en väldigt svag position under tidigt 1900-tal till en betydligt starkare ställning i dagens ärvdabalk. Den senaste förändringen skedde 1986 då efterlevande make började arva framför gemensamma barn. Det liknade den förändring som tidigare skett med arvingar i den andra arvsklassen, där efterlevande make ärvde före dessa arvingar men arvingarna hade i sin tur rätt till ett efterarv när efterlevande make avled.

I dagens ärvdabalk är den stora motsättningen mellan särkullbarn och efterlevande make, där särkullbarn ärver före maken. Släktbanden har under de senaste århundradet luckrats upp och det är inte längre av samma vikt att arvet hålls inom släkten som det tidigare varit när det främst var den fasta egendomen som var det viktiga i arvet för att kunna bruka jorden. Det moderna samhället idag har mindre fokus på att behålla fast egendom inom familjen, då allt färre jobbar inom jordbruk och är beroende av sina föräldrar för sin försörjning. Det är nu av större vikt för de flesta att deras partner klarar sig ekonomiskt efter deras bortgång.

Uppsatsen lyfter frågan om arvsrätten är i behov av förändring för att stärka den efterlevande makens ekonomiska skydd. I analysen framkommer möjliga åtgärder för att stärka efterlevande makes skydd och hur detta påverkar särkullbarns ställning inom arvsrätten.

Förkortningslista

ÄB	Ärvdabalken
ÄktB	Äktenskapsbalken
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
AFL	Lag (1962:381) om försäkringsavtal

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Syfte.....	2
1.3	Avgränsning	3
1.4	Metod och material.....	3
1.5	Disposition.....	4
2	Grundläggande kunskaper inom arvsrätten.....	5
2.1	Äganderätten.....	5
2.1.1	Full äganderätt.....	5
2.1.2	Fri föfoganderätt	5
2.1.3	Nyttjanderätt	5
2.2	Arvsklasser.....	6
2.2.1	Första arvsklassen.....	6
2.2.2	Andra arvsklassen	6
2.2.3	Tredje arvsklassen.....	7
3	Historisk överblick	8
3.1	Förändringen efter 1920 års lagstiftning.....	8
3.2	1928 års ärvdabalk.....	8
3.3	1958 års ärvdabalk.....	8
3.4	1969 års ärvdabalk.....	9
4	Tillgångar inom äktenskapet	10
4.1	Skilda tillgångar.....	10
4.2	Gemensama tillgångar inom äktenskapet	10
4.3	Giftorättsgods och enskild egendom	11
4.4	Bodelning	11
5	Gällande rätt i ärvdabalken.....	13
5.1	Efterlevande makar enligt ärvdabalken	13
5.2	Basbeloppsregeln.....	13
5.3	Efterarvet.....	14
5.4	Förarbetet.....	14
5.4.1	Viktiga utgångspunkter för lagen	14
5.4.2	Oenigheter	15
6	Problemområden för efterlevande make	18
6.1	Särkullbarn	18
6.1.1	Gällande rätt för särkullbarn	18
6.1.2	Avstående från arv.....	19
6.1.3	Laglotten i teorin	19
6.1.4	Laglotten i praktiken.....	19
7	Testamente	21
8	Analys	22
8.1	Makars ekonomi.....	22
8.1.1	Utgångspunkter för arvsfördelning.....	22
8.1.2	Historiskt och nutid	22

8.2	Gällande rätt.....	23
8.2.1	Basbeloppsregeln	23
8.2.2	Laglotten.....	24
8.2.3	Särkullbarns arvsavstående	24
8.2.4	Efterarvet	25
8.2.5	Testamente.....	26
8.2.6	Efterlevande makes skydd.....	26
8.3	Möjliga förändringar.....	27
8.3.1	Basbeloppet.....	27
8.3.2	Laglottsskydd för maken	27
8.3.3	Avskaffa laglottsskyddet	28
8.3.4	Slopa företrädesrätten för särkullbarn.....	28
8.4	Påverkar på särkullbarnets arvsrätt.....	29
8.4.1	Ändra basbeloppet.....	29
8.4.2	Laglottsskyddet.....	29
8.4.3	Efterarvet	29
8.4.4	Risken för arvsplanering	30
9	Slutsatser	31
9.1	Behöver efterlevande make ett förstärkt skydd?	31
9.2	Förändringen av skyddet.....	31
9.3	Särkullbarns arvsrätt	32
	Referenslista	33

I Inledning

I.1 Bakgrund

Arvsrätten har ändrats flera gånger under 1900-talet¹, vilket varit en naturlig del av den övriga utvecklingen inom samhället. Från jordbrukssamhälle där det var viktigt att jordbruk och gårdar kunde hållas inom slakten/familjen för att hjälpa till med sina arvingars försörjning till dagens IT-samhälle där allt färre är beroende av arvet från sina föräldrar för att klara sin försörjning. Familjebanden har till viss del suddats ut och det är vanligare att barnens försörjning och möjlighet till utbildning tryggas genom de sociala reformer som skett snarare än arvet efter föräldrarna.²

Genom den ökande medellivslängden³ i samhället har barnen i många fall redan sin försörjning klar när deras föräldrar avlider och är ofta i sin kanske mest framstående ålder i karriäravseende då de har hunnit arbeta sig uppåt och är mindre beroende av föräldrarnas ekonomiska situation.⁴ Föräldrarna har i sin tur blivit allt mer beroende av varandra för att klara livssituationen då de ofta lever på betydligt lägre inkomster i form av pensioner. Arvet efter den först avlidna maken kan i vissa fall betyda väldigt mycket för en efterlevande make som nu får klara sig på sin egen inkomst. För barnen kan arvet snarare ses som grädden på moset då de inte varit beroende av den avlidna föräldrarnas ekonomi men som nu får en tillökning i det egna kapitalet utifrån.⁵

Den efterlevande makens skydd har förstärkts med tiden från att inte ha arvsrätt alls till att i dagsläget ha stora möjligheter att sitta i orubbat bo fram till sin egen död.⁶ I dagens läge har inte de gemensamma barnen arvsrätt framför den efterlevande maken utan får vänta på sitt arv från den först avlidna maken och får således ut arvet efter båda föräldrarna samtidigt, det gör att den efterlevande maken inte behöver gå i en oro över hur den kommer att klara av ekonomin om den andra maken avlider. Det finns dock fortfarande orosområden för

¹ Bland annat 1920, 1958 och 1987.

² Prop. 1986/87:1 Om äktenskapsbalk m.m., s 82.

³ Hämtad från statistiska centralbyrån, datum för publicering: 2012-03-22, tillgänglig på: <http://www.scb.se/Statistik/BE/BE0101/2011A01C/Allt%20fler%20lever%20uti%20hundrade%20%C3%A5r.pdf> datum för hämtning: 2012-04-01.

⁴ Prop. 1986/87:1, s 82.

⁵ Prop. 1986/87, s 82.

⁶ Prop. 1986/87, s 81 f.

den efterlevande maken i de fall det finns särkullbarn med i bilden som får ut sitt arv framför den efterlevande maken.⁷

Särkullbarns ställning inom arvsrätten har genomgått stora förändringar likt de förändringar som den efterlevande maken har gått igenom. Särkullbarn hade länge ingen arvsrätt alls⁸ men ställningen inom arvsrätten har genomgått en förvandling⁹ till kanske den starkaste ställningen. Det är den enda arvingen som ärver före efterlevande make och kan vara säker på att få ut sitt arv direkt även om arvlåtaren var gift.¹⁰

Tanken med särkullbarns starka ställning är att eftersom de inte har samma känslomässiga band till den efterlevande maken som gemensamma barn har, finns det inte anledning för särkullbarn att vänta med att få ut sitt arv. Lagstiftarna trodde att det förelåg risk att särkullbarns arv skulle försvinna om den efterlevande maken fick ärva före även dessa och att den efterlevande maken skulle gynna sin egen släkt framför särkullbarnet. Genom att sätta särkullbarnets intressen först har dock lagstiftaren satt dessa i en position där makar försöker skydda den efterlevande parten från särkullbarnet och har därmed själva satt särkullbarnet i en situation som skapar problem för makar.¹¹

Det är viktig för människor att kunna förutse vilka konsekvenser eventuella händelser skulle få på deras ekonomi och för att kunna planera sina liv. Att efter ett dödsfall på sin partner eventuellt behöva sälja sitt eget boende och dessutom finna ett nytt boende på grund av dagens arvsregler ter sig som en tämligen oönskad konsekvens. Arvsrätten för efterlevande make har förstärkts under 1900-talet men är den i behov av ytterliggare förändring?

1.2 Syfte

Syfte ämnar fastställa gällande rätt med utgångspunkt i 3 kap 1 § 1st ärvdabalken som handlar om efterlevande makes arvsrätt för att se de ekonomiska problem som kan uppstå när en make avlider och efterlämnar särkullbarn. Syftet med uppsatsen är att genom ett de

⁷ Prop. 1986/87:1, s 82.

⁸ Prop. 1969:124, med förslag till lag om ändring i ärvdabalk m.m., s 59.

⁹ Prop. 1969:124, s 65.

¹⁰ 3 kap 1 § ÄB.

¹¹ Prop. 1986/87:1, s 83 f.

lege ferenda perspektiv analysera frågan om efterlevande makes arvsrätt är i behov av förändring. Frågor som kommer besvaras i uppsatsen är:

- Behöver efterlevande maken ett förändrat skydd?

Om den första frågan besvaras jakande kommer följande frågor besvaras.

- Hur kan skyddet förändras?
- Vilka effekter får det förändrade skyddet för särkullbarns arvsrätt?

1.3 Avgränsning

Arbetet kommer att avgränsas till de ekonomiska konsekvenser som påverkar en efterlevande make i förhållande till arvet och endast i den mån det är nödvändigt för förståelsen gå in på den uppdelning som sker i form av bodelning. Författaren kommer utgå från att inget äktenskapsförord föreligger mellan makarna. Endast i begränsad mån behandlas gemensamma barn och deras möjlighet att påverka arvet för den efterlevande maken och fokus kommer ligga på den specifika situation som uppstår när särkullbarn till den avlidna maken finns.

1.4 Metod och material

En deskriptiv metod kommer användas för att återge den rättsliga ställning som råder i dagsläget, samt hur utvecklingen inom området har sett ut med fokus på efterlevande makes arvsrätt. I den deskriptiva delen kommer främst författning i form av ärvdabalken användas, tillsammans med framförallt propositionen från 1986 som är den proposition som senast förändrade arvsrätten för efterlevande make i förhållande till andra arvsklasser.¹² Doktrin används inom de områden där det anses lämpligt för att ge en djupare förståelse. Praxis kommer inte att användas då det diskussionen kommer föras angående en förändring av arvsrätten för efterlevande make och praxis kommer i detta fall inte förändra lagstiftningen. Genom en problemorienterad metod beskrivs de ekonomiska problemområden som för närvarande råder. För att ge en djupare förståelse för den utveckling som varit på området och de åsikter som finns om gällande rätt inom arvsrätten kommer doktrin.

¹² Prop 1986/87:1, om ärvdabalken m.m.

1.5 Disposition

Uppsatsens andra kapitel kommer behandla vissa grundläggande termer inom arvsrätten, bland annat arvsklasser och äganderätten.

Det tredje kapitlet ger en historisk överblick för arvsrätten inom Sverige under 1900-talet och fokus kommer ligga på makars och särkullbarns arvsrätt.

I det fjärde kapitlet kommer de ekonomiska regler som gäller inom äktenskapet för makar, vad som är giftorättsgods och enskild egendom och förklara hur dessa förhåller sig till varandra vid en bodelning.

Det femte kapitlet behandlar gällande rätt inom arvsrätten, bland annat kommer redogöras för makars ställning inom arvsrätten men även basbeloppsregeln kommer behandlas och tankegångar i förarbeten till lagen kommer presenteras för att ge en djupare insikt i lagens tillkomst och syften.

Det sjätte kapitlet innehåller särkullbarns arvsrätt och hur denna förhåller sig till makars arvsrätt och hur det kan skapa problem för efterlevande make om det finns särkullbarn vid fördelningen av arvet.

Uppsatsens sjunde kapitel ger en kort presentation över testamentariska förordnanden och hur dessa förhåller sig till gällande rätt på området.

I det åttonde kapitlet kommer det presenterade materialet i de tidigare kapitlen att analyseras för att kunna dra slutsatser utifrån analysen.

Det nionde kapitlet innehåller de slutsatser som dragits utifrån analysen.

2 Grundläggande kunskaper inom arvsrätten

2.1 Äganderätten

2.1.1 Full äganderätt

Arvtagare i de tre arvsklasserna om inte testamente föreskriver något annat, ärver med full äganderätt. Full äganderätt innebär att det inte finns några inskränkningar i vad arvtagaren får göra med egendomen. Arvtagaren får nyttja, sälja, ge egendomen som gåva eller testamentera bort egendomen till valfri person efter sin egen död.¹³

Om arvlåtare upprättat testamente där han endast utpekar vem som ska ärva och inte nämner någon sekundosuccesion eller annars föreskriver inskränkningar i äganderätten för arvtagaren anses det betyda en full äganderätt för arvtagaren.¹⁴

2.1.2 Fri förfoganderätt

Fri förfoganderätt är den rätt som efterlevande make ärver med om inte testamente föreskriver annat. Den fria förfoganderätten innebär att arvtagaren under sin livstid använda egendomen som den vill,¹⁵ men vid arvtagarens död står det inte fritt att testamentera bort egendomen. Det är antingen redan bestämt genom testamente och en så kallad sekundosuccesion¹⁶ från den första arvlåtaren eller så innehar egendomen ett efterarv för arvingar till den först avlidna maken.¹⁷

2.1.3 Nyttjanderätt

Nyttjanderätt till egendom är en begränsad rätt till arvlåtarens egendom. I 12 kap ÄB finns regler för nyttjanderättshavaren, dessa regler gäller om inte arvlåtaren själv föreskriver något annat i testamentet. Bland de skyldigheter och rättigheter som nyttjanderättshavaren tillerkänns finns rätten att förvalta egendomen och inneha rätten till avkastningen från

¹³ Agell, Testamentsrätt, 3 uppl, Uppsala 2003, s 31.

¹⁴ Agell, Testamentsrätt, 3 uppl s 32.

¹⁵ Fri förfoganderätt ger rätten att som det låter, fritt förfoga över egendomen medan man är i livet. Maken kan alltså sälja egendomen eller ge den i gåva till någon eller om det är kontanter använda upp dessa i sin livstid utan att det innebär några problem. Däremot kan inte maken testamentera bort egendom som innehas med en fri förfoganderätt.

¹⁶ Sekundosuccesionen innebär att arvet har en bestämd arvtagare efter den första arvtagaren. Arvlåtaren kan exempelvis välja att, om förutsätter att inga bröstarvingar finns, först testamentera egendom till efterlevande make och efter dennes död ska egendomen tillfalla arvlåtarens bror. Arvet är således bestämt i flera led av arvlåtaren och ger inte en möjlighet för den efterlevande maken i detta fallet att själv välja vart egendomen tar vägen efter dennes död vilket hade varit fallet om efterlevande maken ärvt med full äganderätt.

¹⁷ 12 kap 3 § ÄB.

egendomen.¹⁸ Nyttjanderättshavaren ska själv stå för de kostnader som egendomen medför. Nyttjanderättshavaren kan avyttra lösören som inte har ett särskilt värde för ägaren, men kan inte överlåta nyttjanderätten till någon annan.¹⁹ Ägaren till egendomen kan inte utan nyttjanderättshavaren överlåta eller förfoga över egendomen utan nyttjanderättshavarens skriftliga samtycke.²⁰ Om nyttjanderättshavaren missköter egendomen eller äventyrar ägarens bästa får en god man förordnas eller åläggas att ställa säkerhet för egendomen. Nyttjanderättshavaren är även skyldig att ersätta de skador som uppstår vid vårdslöshet eller uppsåt. Ersättningen betalas ut när nyttjanderätten går ut eller godman tar över förvaltning och vård av egendomen.²¹

2.2 Arvsklasser

2.2.1 Första arvsklassen

Första arvsklassen innehåller bröstarvingar, det vill säga den avlidnes avkomlingar. Finns det flera avkomlingar delar dessa lika på det arv som finns efter föräldern. Har någon av avkomlingarna avlidit innan tar dennes egna avkomlingar dess ställe.²²

2.2.2 Andra arvsklassen

Andra arvsklassen innehåller såväl föräldrar som hel- och halv syskon. I första hand är det föräldrarna som tar arv efter sina barn. Är föräldrarna inte i livet tar hel- och halvsyskon lika del i arvet. I det fall det inte finns några bröstarvingar efter den först avlidna maken ärver den efterlevande maken framför arvingar i andra arvsklassen på ett liknande sätt som gemensamma barn gör, det vill säga efterlevande make ärver framför dessa arvingar, men med ett krav på efterarv när den efterlevande maken avlider.²³

¹⁸ 12 kap 4 § ÄB.

¹⁹ 12 kap 5 § ÄB.

²⁰ 12 kap 6 § ÄB.

²¹ 12 kap 9 § ÄB.

²² 2 kap 1§ ÄB.

²³ 2 kap 2§ ÄB.

2.2.3 Tredje arvsklassen

I den tredje arvsklassen finns arvlåtarens mor- och farföräldrar, som tar arv om det inte finns någon i den första eller andra arvsklassen. Denna arvsklassen har inte ansetts ha någon rätt till ett efterarv som de arvingar i den första och andra arvsklassen har rätt till.²⁴

²⁴ 2 kap 3§ ÄB.

3 Historisk överblick

3.1 Förändringen efter 1920 års lagstiftning

Före 1920 hade inte makar någon arvsrätt alls efter sin make, man fördelade enbart kvarlåtenskapen till de arvsberättigade släktingar som fanns efter den avlidna maken. Även då var bröstarvingar²⁵ de som först ärvde, sedan föräldrar och syskon och till sist mor- och farföräldrar precis som nu.²⁶

1920 förändrades synen på makes arvsrätt för de fall då det inte fanns bröstarvingar, bröstarvingar ansågs alltså vara först i kön till arvet. I förhållande till arvingar i den andra klassen fördelades kvarlåtenskapen i hälften mellan efterlevande make och arvingar i den andra arvsklassen. Maken ärvde sin halva med full äganderätt, och för det fall endast arvingar i tredje arvsklassen återfanns var det maken som ärvde helt framför dessa arvingar.²⁷

3.2 1928 års ärvdabalk

Den efterlevande makens arvsrätt förändrades 1928, maken ärvde hela kvarlåtenskapen om det inte fanns arvingar i den första arvsklassen. Man införde även ett efterarv som innebar att arvingar i den andra arvsklassen hade en rätt att vid den efterlevande makens död skulle arvet från den första avlidna maken tillfalla dennes arvingar. Man hade infört en rätt för efterlevande make att ärva framför andra arvsklassen med rätten till efterarv för andra arvsklassen, arvingar i tredje arvsklassen hade inte nu heller någon rätt att ärva framför efterlevande make och fick inte heller en rätt att ta del i ett eventuellt efterarv.²⁸

3.3 1958 års ärvdabalk

År 1958 införde man de regler som tidigare funnits i arvslagen från 1928 till en ärvdabalk men man behöll det system som fanns redan 1928. Förändringen från 1920 innebar att den efterlevande maken nu fick ärva hela kvarlåtenskapen framför arvingar i den andra- och tredje arvsklassen, men bröstarvingar hade fortfarande arvsrätt före efterlevande make.

²⁵ 2 kap 1 § ÄB.

²⁶ Agell Anders, Brattström Margareta, Äktenskap Samboende Partnerskap 5 uppl, Iustus förlag, Uppsala 2011, s 220 f.

²⁷ SOU 1925:43, Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken II. Förslag till lag om arv m.m., s 128.

²⁸ SOU 1925:43, s 154 ff.

Förändringen innebar att efterlevande make inte behövde dela arvet med arvingar i den andra arvsklassen, men att arvingarna hade rätt till efterarv när den efterlevande maken avled. Efterarvet betydde att även om arvet tillföll den efterlevande maken hade arvingarna till den först avlidna maken rätt till en kvotdel av det arv som den efterlevande maken lämnade efter sig. Efterarvet gav inte någon rätt till specifik egendom utan räknades endast som en total av vilken kunde fyllas med vilken egendom som helst. Detta ledde i sin tur till att den efterlevande maken endast ärvde med fri förfoganderätt istället för den fulla äganderätt som tidigare var fallet eftersom det nu fanns ett legitimt krav på efterarv från den först avlidnes arvingar.^{29 30}

3.4 1969 års ärvdabalk

Förändringen i 1969 års ärvdabalk hade för avsikt att stärka den efterlevande makens arvsrätt, vid de tillfällen det fanns bröstarvingar till den avlidne maken. Ett av argumenten för att stärka efterlevande makens arvsrätt var att barnen oavsett gemensamma eller inte hade en bättre ekonomisk standard än tidigare. Det fanns bidrag för studier och barnen kunde själva tidigt uppnå en tillräcklig ekonomisk standard. Det ansågs att den efterlevande maken hade en rätt att sitta i oskiftat bo och skulle inte behöva sänka sin standard till förmån för bröstarvingar. Reglerna i 1969 års ärvdabalk avsågs att tillgodose detta behovet genom att man tillförsäkrade den efterlevande maken att få ut ett minsta värde som grundades på de prisbasbelopp som återfanns i AFL.³¹

²⁹ Agell m fl, Äktenskap Samboende Partnerskap 5 uppl, s 221 f.

³⁰ Att räkna ut efterarvet till den först avlidnas släktingar är en intressant fråga men som dock kräver alldeles för mycket plats, det kan påpekas att huvudregeln är att efterarvet normal anses vara hälften av den efterlevande makens hela arv. Det bygger på tanken att den efterlevande maken har vid en bodelning om allt är giftorättsgods erhållit hälften av parets gemensamma tillgångar och därefter ärvt den andra halvan av parets tillgångar. Det är alltså tänkt att den ena halvan är den först avlidnas andel i hela boet. Det är dock endast huvudregeln som är kompletterad med flera regler. För att få reda på mer om hur man räknar ut efterarv kan man söka ledning i Agell Anders m fl, Äktenskap Samboende Partnerskap.

³¹ SOU 1964:35, Äktenskapsrätt förslag av familjerättskommittén II motiv., s 364.

4 Tillgångar inom äktenskapet

4.1 Skilda tillgångar

Huvudprincipen för äganderätt inom äktenskap är att vardera maken äger sin egendom och har sina egna skulder.³² Det innebär att man inte har rätt till den andra makens egendom, men också att man inte genom äktenskapet blir bunden till makens skulder. Detta ger såväl fördelar som nackdelar för makarna. Att inte bli bunden till den andra makens skulder är principiellt viktigt eftersom en make inte kan förväntas hålla ständig koll på vad den andra maken gör med sin ekonomi. Det kan dock i fall där inkomsterna är väldigt ojämna mellan de båda makarna skapa en situation där ena maken lever i överflöd medan den andra precis klarar sig på sin inkomst. Det är därför relativt vanligt att makar trots sin skilda ekonomi delar på inkomster och att den make som har förutsättningar bidrar med en större andel ekonomiskt.³³

4.2 Gemensama tillgångar inom äktenskapet

Även om det enligt huvudprincipen är på det viset att makar har skild ekonomi³⁴ är det vanligtvis svårt att skilja på vad som är den ena makens eller den andra makens egendom. När äktenskapet ingås kan man möjligen se vad den ena maken bidrar med ekonomiskt om de inte tidigare haft gemensamt boende. Men eftersom makarna gemensamt ska bidra till hushållets ekonomi leder det lätt till att makarn har svårt att skilja mitt från ditt.³⁵

När det kommer till möbler, fordon eller fastigheter kan det uppkomma ännu större problem med att överblicka vem som har rätt till vad och i vilken mån.³⁶ Det är sällan ett problem så länge äktenskapet varar eftersom man normalt använder saker gemensamt inom hushållet. Det hade förefallit konstigt om ena maken förbjöd den andra maken att sitta i soffan eftersom soffan hade köpts av enbart den förstnämnda maken. Det gemensamma hushållet är praktiskt och ger ofta en möjlighet till en annan ekonomisk standard för båda parterna gemensamt än vad som hade varit fallet var för sig. Det kan

³² 1 kap 3 § ÄktB.

³³ 6 kap 1-2 §§ ÄktB.

³⁴ 1 kap 3 § ÄktB.

³⁵ 6 kap 1-3 §§ ÄktB.

³⁶ Det finns regler om samäganderätt och det diskuteras i vilken mån dold samäganderätt förekommer i äktenskap, bara detta är en egen uppsats i sig vem som egentligen äger vad i ett äktenskap.

dock skapa problem när äktenskapet upplöses och den efterlevande maken ska anpassa sig till enbart en inkomst, samtidigt som det kan vara svårt att överblicka vad som faktiskt ägdes av den efterlevande maken. I vissa fall med särskilt ojämna makar ekonomiskt sett torde det kunna betyda en drastisk förändring för den efterlevande maken.³⁷

4.3 Giftorättsgods och enskild egendom

Giftorättsgods definieras som allt som inte är enskild egendom³⁸, enskild egendom kan tillkomma i ett äktenskap på flera sätt. Makar eller blivande makar kan välja att skriva ett avtal mellan varandra som kallas äktenskapsförord³⁹. Äktenskapsförordet anger vad som ska anses vara den makens enskilda egendom och vad som ska vara giftorättsgods. Ett annat sätt som enskild egendom kan uppstå är om den ena maken genom gåva eller arv tilldelas egendom som enligt villkor ska räknas som den makens enskilda i förhållande till den andra maken^{40, 41}.

Anledningen till att det är viktigt att kunna definiera vad som är enskild egendom och vad som är giftorättsgods är att enskild egendom inte ingår i en bodelning, medan giftorättsgods gör det.⁴² En make har därför anledning att fundera över vad de vill ska ingå i en eventuell framtida bodelning, då det kan påverka deras ekonomi kraftigt.⁴³

4.4 Bodelning

Upplösning av äktenskap kan ske på två sätt antingen genom att makarna delar på sig genom äktenskapsskillnad eller genom den ena makens död. När ett äktenskap upplöses ska egendomen som makarna äger fördelas, detta sker genom en bodelning.⁴⁴

Vardera makes giftorättsgods ska ingå i bodelningen medan den enskilda egendomen inte räknas in i boet.⁴⁵ Kläder och föremål som maken har uteslutande för sitt personliga bruk

³⁷ Prop 1986/87:1, s 82.

³⁸ 7 kap 1 § ÄktB.

³⁹ 7 kap 2 § 1st 1p. ÄktB.

⁴⁰ 7 kap 2 § 1 st 2-4p. ÄktB.

⁴¹ 7 kap 1-2§§ ÄktB.

⁴² 10 kap 1 § ÄktB.

⁴³ Agell m fl, Äktenskap Samboende Partnerskap, 5 uppl, s 93 f.

⁴⁴ 1 kap 5 § ÄktB.

får undantas innan sammanläggningen sker. Efter att man fastställt vad som ska ingå i bodelningen och vad som inte ska ingå bestäms makarnas andel i det gemensamma giftorättsgodset.⁴⁶

När giftorättsgodset läggs samman har makarna rätt att dra av de skulder som de har från giftorättsgodset, när tillgångarna har lagts samman och skulderna dragits av har makarna rätt till hälften vardera av det totala boet.^{47 48}

Den efterlevande maken har rätt till att båda parter behåller sitt giftorättsgods odelat, vilket innebär att en sammanläggning inte sker utan vardera make behåller sin del av giftorättsgods som sin andel vid bodelningen. Det kan användas om den efterlevande maken har en högre andel giftorättsgods än den andra maken.⁴⁹

Bodelning kan ske under äktenskapet⁵⁰ om vissa förutsättningar är uppfyllda, makarna ska vara helt överens om fördelningen av egendom och att inga borgenärer lider skada.⁵¹

⁴⁵ Det finns möjlighet att enskild egendom kan ingå i boet, bland annat genom överenskommelse om mellan makarna eller genom överenskommelse mellan efterlevande make och övriga dödsbodelägare. (10 kap 4§ ÄktB) mer finns att läsa om detta i Eriksson Anders, Den nya familjerätten.

⁴⁶ 11 kap 1-2 §§ ÄktB.

⁴⁷ 11 kap 2-3 §§ ÄktB.

⁴⁸ Agell m fl, Äktenskap Samboende Partnerskap, 5 uppl s. 157 ff.

⁴⁹ 12 kap 2 § ÄktB.

⁵⁰ 9 kap 1 § ÄktB.

⁵¹ Eriksson Anders, Den nya familjerätten, sjunde upplagan, Norstedts juridik, Stockholm 2004, s 24.

5 Gällande rätt i ärvdabalken

5.1 Efterlevande makar enligt ärvdabalken

Efterlevande make ingår inte i någon av arvsklasserna, men om arvlåtaren var gift tillfaller kvarlåtenskapen den efterlevande maken. Finns det efter arvlåtaren bröstarvingar som inte är gemensamma med den efterlevande maken har dock dessa arvingar, som kallas för särkullbarn, rätt att få ut sin arvslott framför den efterlevande maken.^{52 53} Den efterlevande maken har dock alltid en rätt att ur arvlåtarens kvarlåtenskap få ut ett värde av fyra gånger ett prisbasbelopp⁵⁴ enligt 2 kap 6-7 §§ Socialförsäkringsbalken.^{55 56}

5.2 Basbeloppsregeln

Basbeloppsregeln var en fråga som hade flera förslag på såväl storlek som utformning i förarbetena. Förslagen på storlek skiftade mellan de fyra basbelopp som nu är fallet, till som mest tio basbelopp⁵⁷. Basbeloppsregeln har enligt lagstiftaren, i och med den stärkta ställning som efterlevande make har fått i förhållande till gemensamma barn, tappat sin kraft vid dessa tillfällen. Den används vid de tillfällen som särkullbarn existerar till den först avlidna maken och de tillfällen som den först avlidna maken väljer att testamentera egendom till annan än efterlevande make. Tanken är att basbeloppsregeln ska skydda den efterlevande maken ekonomiskt, och speciellt i mindre dödsbon.⁵⁸

Avvägningen på storleken av basbeloppet ställs i förhållande till den rätt som man anser särkullbarn har och den testationsfrihet som ska ge möjlighet för arvlåtaren att bestämma över sin egendom. Lagstiftaren anser att det krävs att basbeloppsregeln inte blir för

⁵² 3 kap 1 § 1 st ÄB.

⁵³ Rätten gäller alltså endast för s.k. särkullbarn att få ut sitt arv framför den efterlevande maken. För gemensamma barn fanns tidigare en möjlighet att välja huruvida man ville ha ut sitt arv framför maken eller inte, presumptionen vid gemensamma barn var dock att de ville låta den efterlevande maken sitta i oskiftat bo. De gemensamma barnen var tvungna att aktivt agera för att få ut sitt arv före den efterlevande maken, till skillnad från presumptionen att särkullbarn genast vill ha ut sitt arv och aktivt måste avsäga sig sitt arv för att den efterlevande maken ska ärva.

⁵⁴ Basbeloppet är 2012 fastställt till 44 000 kr.

⁵⁵ 3 kap 1 § 2 st ÄB.

⁵⁶ Det ska noteras här att minimibeloppet kan vara såväl från bodelning, enskild egendom eller arv. Det är alltså inte nödvändigtvis så att just arvet är det som täcker själva basbeloppsregeln.

⁵⁷ Vilket betyder att förslagen skiljer sig till storlek från (4*44 000) 176 000 till (10*44 000) 440 000 beräknat med dagens basbelopp.

⁵⁸ Prop 1986/87:1, s. 89.

omfattande för att inte inkräkta för mycket på särkullbarnens rätt till arv framför efterlevande make och därmed sätta deras rätt ur spel och ansåg att fyra basbelopp var fullt tillräckligt för att täcka den efterlevande makens intressen.⁵⁹

5.3 Efterarvet

Efterarvets förekomst är en konstruktion som kom till när man i 1988 års lagstiftning stärkte den efterlevande makens ställning i förhållande till gemensamma barn och de arvingar som finns i den andra arvsklassen. Efterarvets användning har lett till att man kan låta den efterlevande maken sitta i orubbat bo och ärva framför gemensamma barn och arvingar i andra arvsklassen. För att inte den efterlevande makens arvingar även ska få arv efter den först avlidna maken, till vilken de inte har någon anknytning genom släktskap, har man infört efterarvet för att på så sätt ta tillvara den först avlidne makens arvingars intressen.⁶⁰

Hur ekonomin mellan makar sett ut spelar stor roll för det efterarv som uppstår och uträkningarna är inte alltid helt lätta att göra. Vid de fall där makarna inte har något äktenskapsförord och enbart innehar giftorättsgods ser det dock oftast ut så att efter bodelningen äger den efterlevande maken hälften av giftorättsgodset som makarna innan ägde och ärver sedan den andra halvan. Det är endast den halva som maken har ärvt som senare ingår i efterarvet, den första halvan som kommer från själva bodelningen är den efterlevande makens egna egendom och går när maken avlider till sina egna arvingar. Efterarvet räknas som en del av den efterlevande makens tillgångar som ofta blir just hälften av makens samlade egendom.^{61 62}

5.4 Förarbetet

5.4.1 Viktiga utgångspunkter för lagen

Det är viktigt att Norden har en i stora delar lik lagstiftning för att främja den samhörighet som finns och förenkla för nordiska medborgare att flytta över gränserna. Förutom att lagstiftningen ska vara lik lagstiftningen i de andra nordiska länderna är det viktigt att just familjerätten ska vara lättförståelig och möjlig att i viss mån tillämpas av alla, eftersom den

⁵⁹ Prop. 1986/87:1, s 90.

⁶⁰ Prop. 1986/87:1 s 85.

⁶¹ 3 kap 2 § ÄB.

⁶² Grauers Folke, Ekonomisk familjerätt, 2008 Stockholm, s 142 f.

har en praktisk stor betydelse för väldigt många. Förståelsen för lagen är tänkt att minska de konflikter som annars lätt uppstår vid svårigheter att förstå vad det är som gäller enligt lagen i olika situationer. Att eftersträva enhetlighet och att inte flera lagstiftningar blir tillämpliga samtidigt är viktigt om det ska vara möjligt för makar att tillämpa lagen utan att behöva använda juridisk expertis eller myndigheter för att lösa sina mellanhavanden.⁶³

5.4.2 Oenigheter

I förarbetet⁶⁴ till dagens ärvdabalk har det varit oenighet angående hur arv ska fördelas och såväl lagsakkunniga, remissinstanser har haft till viss del skiljaktiga meningar om hur stark rätten för efterlevande make att få sitta i oskiftat bo ska se ut. Familjelagsakkunniga ansåg att den efterlevande maken skulle få sitta i oskiftat bo med förfoganderätt över arvet, men samtidigt att bröstarvingarna skulle kunna begära ut sitt arv direkt och slippa vänta på ett efterarv. De var också av den uppfattningen att maken själv skulle kunna begära att arvet delades ut direkt och att då maken skulle ha rätt till en tredjedel av kvarlåtenskapen, utan att det senare skulle finnas ett efterarv på denna del. Det uppstod aldrig en riktig enighet bland de familjelagsakkunniga inom detta område vilket även visar problematiken som finns i att tillgodose alla parterers intressen.

Förslagen i propositionen om att stärka efterlevande makes arvsrätt förklarades med att det tidigare inte funnits en arvsrätt för efterlevande make då bröstarvingar funnits. Det har historiskt setts som en särskilt viktig del att fast egendom behålls inom släkten. Bröstarvingarnas arvsrätt har tidigare ansetts fylla ett behov av att trygga deras försörjning. Betydelsen för bröstarvingars försörjning har dock minskat betydligt genom åren och det har framkommit vissa negativa aspekter med att låta bröstarvingar ärva före efterlevande make. Makar har ofta ett gemensamt hushåll vilket leder till svårigheter att skilja den ena makens egendom från den andras. Vid arvsfördelningen är det lätt att den efterlevande maken kommer uppleva en splittring av tillgångarna som en minskning av sin egen egendom.

⁶³ Prop 1986/87:1, s 39.

⁶⁴ Prop 1986/87:1.

Det är också svårt, då den fasta egendomen ofta står för det största värdet i den gemensamma ekonomin, att behålla sin bostad för den efterlevande maken och att kunna lösa ut de andra arvingarna.⁶⁵

Den efterlevande maken har i allmänhet större nytta av att få sitta i oskiftat bo än vad bröstarvingarna har av att ärva direkt, eftersom dessa normalt sett försörjer sig själva när de flyttat ut från föräldrarna. Det kan alltså sägas att barnens försörjning har väldigt lite att göra med arvet, medan den efterlevande maken upplever stora konsekvenser för livssituationen om arvet ska tillfalla bröstarvingar direkt. Det framkommer i propositionen att det är vanligt att makar försöker skydda sig själva genom inbördes testamente för att säkra sin makes ekonomiska ställning vid ett dödsfall. Därtill är det vanligt att gemensamma barn väljer att avstå från arvet till förmån för den efterlevande maken. Det finns därmed mycket som talar för att en make ska få en starkare ställning i förhållande till bröstarvingar som är gemensamma med arvlåtaren.⁶⁶

I propositionen framkom att särkullbarn inte kunde anses ha samma känslomässiga band till den efterlevande maken och därför skulle de inte behöva invänta dennes död för att få ut sitt arv. Det är inte heller säkert att det finns något arv kvar vid den efterlevande makens död, vilket skulle innebära att särkullbarnets arv helt har försvunnit efter den först avlidna maken.⁶⁷

Förslaget från de sakkunniga om att efterlevande make ska tillerkännas en arvsrätt på en tredjedel av kvarlåtenskapen vid påkallat skifte av någon part i dödsboet mötte stark kritik.⁶⁸ Det ansågs att det skulle minska särkullbarns arvsrätt och leda till diverse taktiska dispositioner och spekulationer för att öka sin egen del av arvet, vilket inte anses gynnsamt för någon part och ofta leder till dispyter.⁶⁹

⁶⁵ Prop 1986/87:1, s 82.

⁶⁶ Prop 1986/87:1, s 82.

⁶⁷ Prop 1986/87:1, s 85.

⁶⁸ Skiftet kunde påkallas även av den efterlevande maken, eftersom maken är part i dödsboet, vilket innebar att regeln fick en något underlig innebörd. Kritiken innebar bland annat att

⁶⁹ Prop 1986/87:1, s 85 och 87.

Sammantaget kom man fram till att makar skulle ärva före gemensamma bröstarvingar som fick en rätt till efterarv, men att särkullbarn inte kunde sättas i samma position utan skulle ärva sin andel före den efterlevande maken.⁷⁰

⁷⁰ Prop 1986/87:1, s 87.

6 Problemområden för efterlevande make

6.1 Särkullbarn

6.1.1 Gällande rätt för särkullbarn jämfört med gemensamma barn

I ärvdabalken återfinns för bröstarvingar en arvslott⁷¹ som kompletteras av laglotten⁷². Arvslotten förklarar hur stor del av arvet som bröstarvingen har rätt till, vilket i dagsläget beror på hur många bröstarvingar det återfinns. Bröstarvingarna delar dock enligt ärvdabalken på hela kvarlåtenskapen fördelat på antal bröstarvingar. Laglotten kan sägas är en form av skyddsklausul för bröstarvingar, eftersom den anger en minimiandel som arvingen har rätt till oavsett hur arvlåtaren har testamenterat sina tillgångar. Laglotten ger rätt till hälften av den arvslott som återfinns i ärvdabalken och om det endast finns en bröstarvinge till arvlåtaren har denne rätt till hälften av hela kvarlåtenskapen. Laglotten kan alltså jämka ett testamente, men det är endast bröstarvingar som har detta skydd gentemot arvlåtaren och arvlåtaren kan alltså inte göra en bröstarvinge helt arvslös.^{73 74}

Särkullbarn har en rätt att få ut sitt arv direkt efter den först avlidna maken till skillnad från gemensamma barn där den efterlevande maken ärver framför de gemensamma barnen.⁷⁵ De gemensamma barnen har sen ett efterarv från den först avlidna maken som tillfaller dem när den efterlevande maken avlider. Detta efterarv har inte särkullbarn någon del i eftersom de får ut sitt arv direkt.⁷⁶ Om särkullbarn vill att den efterlevande maken ska få ärva framför dem krävs att de avstår sitt arv och får istället likt gemensamma barn ett efterarvskrav på den efterlevande maken.⁷⁷

⁷¹ 2 kap 1§ ÄB.

⁷² 7 kap 1§ ÄB.

⁷³ 7 kap 1 & 3-4 §§ ÄB.

⁷⁴ Molin Anna, Svensson Ulf, Bouppteckning & arvskifte, 6 uppl, s 71 och 88-89.

⁷⁵ 3 kap 1§ ÄB.

⁷⁶ 3 kap 2§ ÄB.

⁷⁷ 3 kap 1-2§§ ÄB.

6.1.2 Avstående från arv

Särkullbarn kan som ovan nämnades, avstå från sitt arv till efterlevande make,⁷⁸ det innebär inte att särkullbarnet avsäger sig all rätt till arvet utan innebär att särkullbarnet väljer att skjuta upp sitt arv. Genom att avsäga arvet till förmån för den efterlevande maken uppkommer en rätt till efterarv för särkullbarnet och dess ställning likställs med eventuella gemensamma barn.⁷⁹

6.1.3 Laglotten i teorin

Syftet med laglotten som anges i förarbeten är att dels bevara en del av arvlåtarens kvarlåtenskap till de närmaste släktingarna och dels att skapa en viss rättvisa mellan arvlåtarens bröstarvingar. Genom laglotten förhindras att arvlåtaren starkt gynnar eller missgynnar en bröstarvinge på bekostnad av andra bröstarvingar.⁸⁰

Laglottsskyddet har varit diskuterat då arvet inte längre kan anses vara väsentligt för bröstarvingars försörjning. Kritik mot avskaffandet av laglottsskyddet har varit att enbart ett avskaffande av laglottsskyddet skulle inte innebära att efterlevande makes ställning stärktes utan endast öppna fältet för arvlåtare att fritt testamentera sin kvarlåtenskap till vad eller vem som helst. Det skulle innebära en alltför stor nackdel för särkullbarn då de troligen är just dessa som skulle missgynnas av ett avskaffande av laglottsskyddet. Särkullbarn anses ha sämre förutsättningar att få ut sitt arv efter arvlåtaren än gemensamma barn. Oavsett vad det är för orsaker som ligger bakom viljan att utesluta särkullbarn från arv har det ansetts att särkullbarn behöver ett skydd för att få ut sitt arv. Rätten för särkullbarn att arva var när propositionen skrevs en relativt ny företeelse och man var rädd att genom att ta bort skyddet för särkullbarn vid ett så tidigt skede efter att de fått rättigheten kunde innebära att arvlåtare i hög grad valde att göra särkullbarn arvslösa.⁸¹

6.1.4 Laglotten i praktiken

Laglottens formella innebörd ger en rätt för bröstarvingar till hälften av den arvslott som de får enligt ärvdabalken. I de fall att arvlåtaren endast har en bröstarvinge innebär det att bröstarvingen har en rätt till hälften av den kvarlåtenskap som arvlåtaren efterlämnar.

⁷⁸ 3 kap 1 § och 9 § ÄB.

⁷⁹ Molin Anna, Svensson Ulf, Boupptecknin & arvskifte, sjätte upplagan, s 163.

⁸⁰ Prop 1986/87:1, s 79.

⁸¹ Prop 1986/87:1, s 80.

Genom testamente kan alltså arvlåtaren minska arvet för bröstarvingen. Om testamentet går utöver laglotten kan bröstarvingen antingen godkänna testamentet eller begära att testamentet ska jämkas. Arvingen har sex månader⁸² från det att testamentet har delgivits honom på sig att begära jämkning.⁸³

Att jämkas ett testamente innebär att testamentet i det avseende det inskränker laglotten lämnas utan hänseende men innebär inte att hela testamentet i sig blir ogiltigt. Det vill säga att vid en jämkning så får bröstarvingen ut sin laglott men resten av testamentet fördelas efter testatorns önskemål.⁸⁴

⁸² 7 kap 3 § 3 st ÄB.

⁸³ Molin Anna, Svensson Ulf, Bouppteckning & arvskifte, 6 uppl, s 88 f.

⁸⁴ 7 kap 3 § ÄB.

7 Testamente

Det finns en möjlighet enligt ärvdabalken att upprätta ett testamente om man inte vill följa den arvsordning som finns i ärvdabalken.⁸⁵ Ärvdabalken är med andra ord inte tvingande lagstiftning på det sätt att man inte kan kringgå den med testamente, utan kan ses som en utfyllnad till eventuella testamenten. Som nämnts tidigare kan arvingar ärva egendom med olika rätt till egendomen. Det är främst genom testamente som detta kan ändras och preciseras. Genom testamente kan en arvlätare bestämma inte bara vem som ska ha vad utan även om det ska finnas en inskränkning i vad den som ärver får göra med sitt arv.⁸⁶

Makar som vill skydda varandra vid ett eventuellt dödsfall kan genom att upprätta testamente försäkra sig om att den efterlevande maken får ut ett arv. Testamente mellan makar ger inte så stor frihet då den efterlevande maken redan i enlighet med ärvdabalken ärver framför andra och tredje arvsklassen.⁸⁷ Gällande arvingar i den första arvsklassen är det gentemot särkullbarn som makar kan behöva skydda sig och där finns redan ett visst skydd för särkullbarn i form av laglottsskyddet som begränsar möjligheten för arvlätaren att testamentera sin kvarlåtenskap fritt.⁸⁸ Det finns ett visst skydd i basbeloppsregeln för efterlevande make i förhållande till om den avlidna maken vill testamentera bort sin kvarlåtenskap till någon annan än den efterlevande maken.⁸⁹

⁸⁵ 9 kap 1 § ÄB.

⁸⁶ Agell Anders, Testamentsrätt, 3 uppl, s 31-35.

⁸⁷ 3 kap 1 § ÄB.

⁸⁸ 7 kap 1 och 3 §§ ÄB.

⁸⁹ 3 kap 1 § 2 st ÄB.

8 Analys

8.1 Makars ekonomi

8.1.1 Utgångspunkter för arvsfördelning

För att bestämma hur ett arv ska fördelas är det viktigt att man har klart för sig vilken utgångspunkt man har för arvet. Arvet kan ses som en rättighet för den som lagen utpekar att få ärva egendom eller om det är upp till arvlåtaren att bestämma vart egendomen hamnar när personen ifråga avlider. Har man rätt till arvet på grund av släktskap eller är det upp till arvlåtaren?

8.1.2 Historiskt och nutid

Arvet har i historien spelat en stor roll för släkten i form av fast egendom som används vid jordbruk men även titlar och status har på sätt och vis ärvts från sina föräldrar och släktingar. Den sammanhållning som funnits inom släkten får anses vara uppluckrad till väldigt stor del i dagens samhälle som snarare fokuserar på själva individen än vem personen är släkt med eller barn till. Arvet har förlorat mycket av sin betydelse för försörjningen då arvingar i form av barn ofta är oberoende av sina föräldrar. Barnen har i dag istället många gånger fått hjälp tidigare genom livet i form av hjälp med bostad, utbildning och liknande av föräldrar för att kunna uppnå ett oberoende. Här spelar det naturligtvis roll vilken ålder som barnen ifråga befinner sig i. Med en medellivslängd för både kvinnor och män på över 80 år och en medelålder för att skaffa barn på ca 30 år är det vanligt att barnen befinner sig i en ålder där man ekonomiskt befinner sig i en stabil position. Barn har hunnit etablera sig inom arbetslivet och ofta bildat en familj. Arvet skulle kunna sägas vara det som tidigare bidragit till att för barn skapa en möjlighet att skaffa sig en försörjning och ett boende för sin familj, har redan föräldrarna bidragit till. Det är också upp till samhället snarare än föräldrarna i form av sociala skyddsnät och arbetsregleringar att säkra arbete och en dräglig levnadsstandard för barnen.

Stora delar av de historiska grunderna till bröstarvingars rätt till arv har försvunnit. Vilket även varit en anledning till att efterlevande make idag ärver framför gemensamma barn. Vad gäller särkullbarn finns inte denna regel, vilket har förklarats med att det inte finns samma känslomässiga band till den efterlevande maken och därför ska de inte behöva vänta med att få ut arvet. Resonemanget bygger på att gemensamma barn ska känna sympati för föräldern och låta denna behålla arvet tills föräldern själv avlider. Det är ett resonemang

som inte är tillräckligt övertygande, det är viktigare att se på de effekter som uppstår ekonomiskt än vem som har starkast sympati för efterlevande make.

Det är just gemenskapen i äktenskapet som byggt upp en välfärd för båda makarna som är till för just dem, och det är störst börda för efterlevande make ekonomiskt. Den efterlevande maken har inrättat sitt liv efter en viss standard som bör strävas efter att den standarden ska kunna behållas livet ut. Bröstarvingar, såväl gemensamma som särkullbarn, lever oftast sina egna liv utan ekonomisk inblandning av sina föräldrar, vilket betyder att den negativa inverkan som en förälders bortgång har på bröstarvingars ekonomi får ses som högst marginell.

Likheten mellan de nordiska ländernas lagstiftning inom familjerätten är inte ett fullgott skäl till att inte förändra arvsrätten, eftersom det knappast kan vara rimligt att vi endast ska följa de andra ländernas förändringar utan att vi måste se över våra egna regler i första hand för att tillgodose de intressen som befolkningen i Sverige har. Det finns möjligheter att förändra arvsrätten utan att den blir helt olik de andra ländernas lagstiftning för det. Sverige har inte heller en skyldighet att endast följa de andras förändringar utan kan också vara vägledande för förändringar i de andra nordiska länderna.

8.2 Gällande rätt

8.2.1 Basbeloppsregeln

Basbeloppsregeln som fungerar på ett liknande sätt som laglottsskydd för den efterlevande maken, ger ett visst skydd. Det har dock stora olikheter med laglottsskyddet. För det första är basbeloppsregeln beloppsbegränsad till skillnad från laglotten som begränsar till en viss minsta andel oavsett hur stort eller litet det totala arvet är. För det andra räknas bodelningen in i basbeloppssumman vilket innebär att basbeloppet kan vara uppfyllt redan vid bodelningen och vara ur verkan vid själva arvsfördelningen. Beroende på hur äktenskapsförord, tidigare arv och gåvor till vardera make sett ut under äktenskapet kan fördelningen på egendom vara skev åt ena eller andra hållet.

För att ta ett exempel skulle ett äktenskap där all den ena makens egendom är enskild egendom medan den all den andra makens egendom är giftorättsgods. Vid ett sådant förhållande skulle alltså oavsett om den efterlevande maken väljer att behålla sitt

giftorättsgods⁹⁰ kunna tilldelas endast sin egen egendom och överstiga basbeloppsregeln och senare inte ha något skydd vid arvsfördelningen.

Basbeloppsregeln är bra, men skyddar inte på ett tillfredsställande sätt den efterlevande maken varken storleksmässigt eller genom en arvsrätt.

8.2.2 Laglotten

Laglotten begränsar arvlåtares möjligheter att bestämma över arvsfördelningen genom testamente. Laglotten är tänkt som ett skydd för bröstarvingar till arvlåtaren, såväl för att skydda mot utomstående som att ge en viss rättvisa i fördelningen av arvet mellan syskon. Genom sin utformning förhindrar den till viss del att makar skyddar varandra gentemot särkullbarn när arvet ska fördelas, men har ändå ett särskilt värde för bröstarvingar och enligt min mening har det inte kommit tillräckligt med underlag för att man ska ta bort laglotten helt.

8.2.3 Särkullbarns arvsavstående

Särkullbarn kan avstå från sitt arv, hela eller delar av sitt arv, till förmån för den efterlevande maken. Särkullbarnet får i detta fall en rätt till efterarv när efterlevande make senare avlider. Arvsavståndet liknar till viss del den möjligheten som gemensamma barn hade när de kunde begära att få ut arvet om de ville, annars tillföll arvet den efterlevande maken. Det gav och ger även idag en möjlighet för efterlevande make att sitta i oskiftat bo, men det beror idag på särkullbarnets välvilja. Det har framförts åsikter om att särkullbarn inte har samma känslomässiga band till den efterlevande maken, och därför bör ha en rätt att få ut arvet. Det är enligt mig en inte helt övertygande anledning till att ge särkullbarnen arvsrätten framför efterlevande make som kan skapa såväl konflikter som ge incitament för makarna att försöka avskärma särkullbarnet från arvet.

Att basera särkullbarnens arvsrätt på de känslomässiga band som finns eller inte finns gentemot den efterlevande maken ger en osäker ställning för den efterlevande maken. I de fall som särkullbarnet inte har en bra relation med efterlevande make kommer det troligtvis inte ske ett arvsavstående, men en fråga är varför ett gemensamt barn som inte har en bra relation med sina föräldrar ska vänta för att få ut sitt arv vid samma förutsättningar. Det handlar inte om barnens, oavsett gemensamma eller särkullbarn, känslomässiga band till efterlevande maken utan att försöka se till vem som drabbas mest ekonomiskt av den först

⁹⁰ 12 kap 2 § ÄktB.

avlidna makens bortgång och försöka i största möjliga mån se till att arvingar och makes ekonomi är tryggad vid bortgången.

Det är heller inte på något sätt säkert att ett särkullbarn med bra relation till den efterlevande maken faktiskt skulle göra ett arvsavstående till förmån för maken, vilket gör att lagen går utöver vad som är tanken bakom den. I de fall där särkullbarnet har uppfostrats av föräldrarna tillsammans trots att den ena inte är dess biologiska förälder har särkullbarnet ändå ett arvsföreträde trots att relationen i stort kan jämföras med gemensamma barn.

Särkullbarns arvsrätt framför efterlevande make trots möjligheten till arvsavstående ger enligt mig ett inte helt önskvärt resultat, som dessutom är baserat på ett antagande om att särkullbarnet och gemensamma barn har olika utgångslägen. Det stämmer förvisso att det är skillnad på en biologisk förälder och en som inte är det, det innebär dock inte att gemensamma barn har ett starkare känslomässigt band till sina föräldrar.

8.2.4 Efterarvet

Efterarvet har tillkommit för att säkra den först avlidna makens arvingar i de fall som den efterlevande maken ärver framför dessa. Arvingar i andra arvsklassen och gemensamma bröstarvingar, men även särkullbarn som gör ett arvsavstående till den efterlevande maken har en rätt till efterarv när efterlevande make avlider. Detta har gett en möjlighet för efterlevande make att sitta i oskiftat bo under sin livstid vilket har varit något som lagstiftaren eftersträvat. Genom att efterlevande make ärver med fri förfoganderätt säkras att denne inte testamenterar bort det efterarv som arvingarna har rätt till, men det hindrar inte att efterlevande make under sin resterande livstid spenderar arvet.

Begränsningen i den fria förfoganderätten som efterlevande make äver med är en bra begränsning, som förvisso inte innebär att det kommer finnas kvar tillgångar vid den efterlevande makens död men inte heller begränsar användandet av tillgångarna på ett icke fördelaktigt sätt för maken. Maken har möjligheten att byta till ett mindre boende som passar bättre för dess behov om maken vill det, men ger inte möjligheten för efterlevande maken att testamentera bort tillgångarna vid sin död.

8.2.5 Testamente

Genom testamente kan makarna till viss del skydda sig ekonomiskt genom att testamentera egendom till varandra, denna rätt kan dock jämkas genom laglotten av särkullbarnet. Att lagstiftningen ser ut på detta sätt skapar dock större utrymme än nödvändigt för fel som kan uppstå, exempelvis kan makarna ge varandra full äganderätt istället för den fria förfoganderätten som annars tillkommer efterlevande make. För särkullbarnet kan detta innebära att de bara får ut laglotten istället för att få ut exempelvis hela efterarvet som annars hade skett.

Testamente är ett inte helt enkelt område som kan kräva juridisk rådgivning för att risken för feltolkning ska minimeras. Men det är ett användbart område som kan ge arvlåtaren en möjlighet att med större precision välja hur egendomen ska fördelas efter sin död. Det måste även påpekas de effekter som uppkommer av ett testamente kan vara svåra att överblicka för arvlåtaren.

Nyttjanderätten är ett exempel på hur svårt det kan vara att överblicka effekterna. I teorin är på många sätt ett bra sätt för en makar att skydda varandra. Nyttjanderätten kränker inte laglotten och således kan makar exempelvis testamentera bort fast egendom med nyttjanderätt utan att laglotten jämkar detta förfarandet, men det innebär också att den efterlevande maken som ärver med nyttjanderätt inte kan sälja egendomen eftersom det går utöver deras rättighet. Det kan skapa situationer där makar vill skydda varandra men som slutar med att egendom förfaller då efterlevande make blir äldre och inte kan ta hand om egendomen. Detta påverkar efterföljande arvingar negativt då de ärver egendom som tappat mycket av sitt värde i det fall de förfallit med tiden och ger dem mycket begränsade möjligheter att påverka detta.

8.2.6 Efterlevande makes skydd

Efterlevande make har en stark ställning i dagens ärvdabalk och speciellt i de fall som de endast finns gemensamma barn eller om inga arvingar i första arvsklassen finns. Maken har i de fallen möjlighet att sitta i oskiftat bo, vilket gör det möjligt för efterlevande maken att bibehålla den ekonomiska standard som förelåg när båda makarna var i livet i så stor utsträckning som möjligt. Enligt mig finns det fördelar med att efterlevande make ärver före såväl gemensamma barn som särkullbarn. Makars ekonomi är normalt sett mer sammanflätad än vad föräldrars och deras barns ekonomi är. Min åsikt är att i första hand värna om den som drabbas mest ekonomiskt av makens bortgång.

Det som kan skapa problem för den efterlevande maken är de fall när det finns särkullbarn till den först avlidna maken, dessa ärver före maken om de inte väljer att avstå sitt arv till efterlevande make. Finns det inga gemensamma barn och endast ett särkullbarn till den först avlidna maken ärver särkullbarnet allting. Den efterlevande maken har ingen arvsrätt alls i detta fall och kan skapa en situation där efterlevande make måste förändra sitt liv för att anpassa sig till de nya ekonomiska förutsättningarna.

Vid ett testamente som förordnar att särkullbarn eller gemensamma barn ska ärva allt har maken endast ett skydd i form av basbeloppet, som kan vara satt ur spel redan vid bodelningen. Det finns alltså en möjlighet för den först avlidna maken att utesluta den efterlevande maken från arv om den så vill.

8.3 Möjliga förändringar

8.3.1 Basbeloppet

Basbeloppet som finns i dag är enligt mig inte tillräckligt för att det ska fungera som ett tillräckligt skydd. Basbeloppet kan vara uppnått redan efter bodelningen, men är även begränsat beloppsmässigt. I förarbetena fördes diskussioner om hur stort beloppet borde vara, upp till 10 belopp fanns det förslag på vilket hade ökat skyddet betydligt. Ett annat sätt att förändra skyddet hade varit att inte låta bodelningen påverka basbeloppet. Det finns svårigheter att sätta ett beloppsmässigt skydd eftersom det är väldigt olika beroende på vilken situation som efterlevande make har.

Om basbeloppet inte påverkas av bodelningen skulle man kunna använda basbeloppet mer för att bestämma själva skyddet för ett visst minimiarv för maken men även där skulle finnas svårigheter att sätta ett passande belopp.

8.3.2 Laglottsskydd för maken

Ett laglottsskydd för efterlevande make skulle innebära en större säkerhet för efterlevande make än vad som nu är fallet. Dels skulle skyddet inte vara beloppsbegränsat utan skulle fungera på samma sätt som laglottsskyddet för bröstarvingar, det vill säga att maken har en rätt att få ut en viss andel av arvet. Ett passande sätt vore att räkna in maken bland bröstarvingarna för att bestämma andelen, det skulle dock gå emot den tanke som råder i dagens ÄB där det är släkt som bestämmer arvet och inte relationer.

Laglottsskyddet skulle även kunna vara en viss andel oavsett resterande arvingar och har fördelen i jämförelse med basbeloppet att det förändras i förhållande till det totala arvet.

Ett laglottsskydd skulle innebära en stor förändring i ÄB genom att den minskar bröstarvingarnas lott till skillnad från dagens system där maken ärver före gemensamma barn men där barnen ändå har ett efterarv på hela beloppet från den först avlidna maken. Att införa ett laglottsskydd för efterlevande make skulle till sist enligt mig innebära alltför långtgående förändringar i det system som för närvarande råder.

8.3.3 Avskaffa laglottsskyddet

Det har höjts röster såväl i artiklar som i motioner om ett avskaffande av laglottsskyddet som finns idag för bröstarvingar. Åsikterna handlar dels om de som vill avskaffa och ge en rätt för testator att välja vem som ärver vad och dels de som anser att laglottsskyddet fyller ett syfte i form av rättvisa mellan barnen bland annat. Laglottsskyddet hindrar makar från att skydda varandra helt om det finns särkullbarn med i bilden, men ger också ett skydd från att föräldrar väljer att gynna det ena barnet framför det andra. Det är en svår fråga om man ska anse att testator har en rätt att själv välja vem som ska ärva vad eller om det ska finnas ett skydd för bröstarvingar att få ut något. Jag anser att laglottsskyddet fyller en viktig funktion, även om min åsikt är att man ska ha rätt att bestämma över sin egendom och vart den hamnar vid ens död. Bröstarvingar är dock något speciella i denna situationen och jag anser att även om barn och föräldrar skulle bli osams under sin livstid har barnen en rätt att få ut något efter sina föräldrar. Jag anser därför att laglottsskyddet bör behållas.

8.3.4 Slopa företrädesrätten för särkullbarn

Ett sätt att skydda efterlevande make hade varit att behandla särkullbarn på samma sätt som gemensamma barn, det vill säga att efterlevande make ärver framför såväl gemensamma- som särkullbarn. Efterarvet garanterar ju inte i sig att de faktiskt finns några tillgångar att ärva när den efterlevande maken avlider, men anses ändå vara ett tillräckligt skydd för gemensamma barn såväl som arvingar i andra arvsklassen, vilka troligtvis inte har ett närmare band till efterlevande make än särkullbarn. Det framstår för mig som ett ganska svagt argument till varför särkullbarn borde ha en arvsrätt framför efterlevande make.

Ett sätt att hantera intresset från såväl särkullbarn som efterlevande make vore att särkullbarnet ärver sin laglott, men efterlevande make ärver resten och att särkullbarnet får ett efterarv på det som återstår.

8.4 Påverkan på särkullbarnets arvsrätt

8.4.1 Ändra basbeloppet

Att förändra basbeloppet skulle innebära att maken i större utsträckning kan få ut ett arv i de fall där bodelningen redan uppfyllt summan. Det skulle inkräkta på särkullbarnets arv, i vilken utsträckning är svårt att säga utan att ha en summa och i vissa fall skulle det betyda att en stor del av arvet går till efterlevande make på grund av basbeloppets beroende på makarnas ekonomiska situation. Konsekvenserna är svåra att förutse och beror till stor del på vart gränsen för beloppet skulle gå. Den andra möjligheten att inte räkna med det som kommer från bodelningen skulle innebära att efterlevande make skulle ärva hela basbeloppet, vilket även det skulle innebära ett intrång på särkullbarnets arvsrätt. Här är det lättare att förutse konsekvensen av regleringen, förutsatt att man inte förändrar beloppet. Det spelar även här stor roll vilken storlek arvet har för att se hur stor inverkan på särkullbarnets arv det skulle få.

8.4.2 Laglottsskyddet

Att avskaffa laglottsskyddet skulle ge en större möjlighet för makar att skydda varandra genom testamente. Avskaffandet skulle även få långtgående följder för bröstarvingar i andra hänseenden, vilket innebär att det för att skydda efterlevande make skulle vara en åtgärd som skulle få svåröverskådliga konsekvenser. Det verkar inte vara ett bra sätt att skydda efterlevande make, utan skulle snarare skada bröstarvingars arvsrätt mer än skydda efterlevande make.

8.4.3 Efterarvet

Om förändringen av särkullbarns arv före efterlevande make förändras till att efterlevande make ärver före med efterarvsrätt för särkullbarnet skulle det försämra särkullbarnets ställning. Att efterarvet kan innebära att det inte finns några tillgångar kvar när efterlevande make avlider, betyder inte att det måste vara så. Efterarvet ses som tillräckligt skydd för såväl gemensamma barn som arvingar i andra arvsklassen, och bör inte direkt avfärdas för särkullbarn. Det finns dock en större risk för särkullbarn än för gemensamma barn att efterlevande make skänker bort tillgångar till andra arvingar eller företar liknande handlingar medan maken är i livet. Anledningen skulle kunna vara att gynna de gemensamma barnen framför särkullbarnet. Det gör att det finns ett visst behov av skydd för särkullbarnen i förhållande till gemensamma barns behov av skydd av efterarvet. Risken

torde dock vara lika stor för arvingar i den andra arvsklassen, vilket inte medfört något ökat skydd för dem. För särkullbarn finns dock möjligheten att de får ut sin laglott direkt men får vänta på den andra delen. Detta skulle enligt mig garantera en viss andel till särkullbarnet samtidigt som det ändå ger efterlevande make en starkare ställning. Risken för att efterlevande make skänker bort sina tillgångar till sig som relativt låga och genom att ha fått ut laglotten och en god möjlighet att få ut ett efterarv har man säkrat särkullbarnets arv samtidigt som man ger en ökad trygghet för efterlevande make.

8.4.4 Risken för arvsplanering

Risken med gällande rätt är, att makarna i sin iver att skydda varandra när den ena avlider, kan leda till oförutsedda konsekvenser för andra arvingar. Makar kan ha en vilja att inte minska särkullbarns arvsrätt, men försena den genom att testamentera äganderätten till den andra maken.

Arvsrätten ska enligt förarbeten till lagen vara lättförståelig för att i minsta möjliga mån tvinga exempelvis makar att söka juridisk hjälp för att förstå lagen. Det framstår dock för mig inte riktigt som att man lyckas med detta, testamenten är till viss del svåra att formulera för att rättsföljden av dokumentet ska bli den eftersträvade. Att ge exempelvis full äganderätt till den andra maken vid arv skulle påverka arvet för särkullbarn. Laglotten kan jämka ett testamente, men ger inte någon rätt till efterarv. Det skulle kunna uppstå situationer där efterlevande makens arvingar ärver det som särkullbarnet skulle kunnat ärva genom efterarv enbart beroende på att makarna skriver fel i ett testamente.

Särkullbarn skapar incitament med gällande lagstiftning för makarna att arvsplanera på ett sätt som gör att särkullbarnet inte får ut något arv. Genom bodelning kan makarna dela upp sin egendom mellan sig fritt, om det inte påverkar borgenärer. Detta kan användas för att, vid de tillfällen då endast ena maken har ett särkullbarn, föra över egendom till den make utan särkullbarn och göra det till denna makes enskilda egendom. Det leder till att särkullbarnets förälder inte har någon egendom om denna skulle avlida först, men ärver den andra makens egendom om föräldern skulle leva längst. Det är förenat med viss risk om makarna skulle separera, men är ett inte helt otänkbart scenario där makar vill skydda varandra.

9 Slutsatser

9.1 Behöver efterlevande make ett förstärkt skydd?

Efterlevande make har redan idag en stark ställning inom ärvdabalken, men vid tillfällen med särkullbarn är denna ställning tämligen urholkad. Särkullbarnet ärver framför maken som förvisso har ett skydd i form av basbeloppsregeln och en möjlighet att särkullbarnet väljer att göra ett arvsavstående till förmån för maken. Det är inte tillräckligt för att maken ska kunna känna sig säker på den ekonomiska situation som uppstår vid den ena makens död.

Basbeloppsregeln ger varken en arvsrätt eller ett bestämt belopp vid just arvet utan är beroende av bodelningen och kan inte enligt mig anses vara ett fullgott skydd för efterlevande make.

Testamente kan inte räknas som ett skydd för make, även om det finns en möjlighet att minska särkullbarnets arv finns även en möjlighet att minska makes arv till endast det som basbeloppet eventuellt omfattar. Testamente är ett inte helt lätt verktyg att använda utan juridisk hjälp och bör inte heller anses som ett skydd för efterlevande make utan snarare en möjlighet för arvlåtare att bestämma över sin egendom.

Makar som vill skydda varandra vid den ena makens död kan få för sig att det enda sättet är att arvsplanera. Genom att undanröja möjligheten för särkullbarn att ärva genom exempelvis en bodelning under tiden för äktenskapet för att på så vis skydda arvet för efterlevande make, får även konsekvensen att särkullbarnet inte har rätt till något efterarv.

Sammantaget anser jag att efterlevande makes arvsrätt är i behov av förändring och att dess ställning i arvsrätten bör stärkas. Den efterlevande maken har störst påverkan på sin ekonomi och det bör ärvdabalken spegla. Särkullbarn kan också gynnas av en förändring av arvsrätten som skapar en tryggare situation för efterlevande make vilket torde leda till mindre panikartade försök att undandra arvet från särkullbarn och få arvsplaneringen att minska.

9.2 Förändringen av skyddet

Det finns flera sätt att stärka efterlevande makes arvsrätt, det är dock viktigt att man tar hänsyn till de andra arvingarna till den först avlidna maken. Efterarvet är ett bra exempel på hur man tar tillvara såväl efterlevande makes intressen såväl som andra arvingars intressen.

Ett sätt att förändra arvsrätten vore att efterlevande make ärver före särkullbarn och att dessa sedan får en efterarvsrätt precis som gemensamma barn och arvingar i den andra arvsklassen. Lagstiftaren har tidigare ansett att särkullbarn inte har de känslomässiga banden till den efterlevande maken och därför bör få ut arvet direkt. Enligt mig finns det anledningar till att särkullbarn inte helt bör jämföras med gemensamma barn inom arvsrätten. Det vore möjligt att låta särkullbarn få ärva laglotten framför efterlevande make och resten ärvs av maken med en efterarvsrätt för särkullbarnet. Det skulle säkra ett minsta arv för särkullbarnet samtidigt som efterlevande make får en starkare ställning inom arvsrätten.

Denna lösning skulle innebära det bästa för både efterlevande make som får ett ökat skydd och för särkullbarn som får ut en del av sitt arv direkt men även minskar risken för att det blir utan arv genom arvsplanering.

9.3 Särkullbarns arvsrätt

Särkullbarn ärver idag före efterlevande make, vilket innebär att det finns stor risk för konflikter mellan särkullbarn och efterlevande make gällande arvet. Särkullbarn får oftast inte en märkbart förändrad ekonomisk situation när dess förälder dör utan lever ett eget liv med en ekonomi helt oberoende av dess föräldrar. Särkullbarnet har fått en stark ställning i dagens ärvdabalk främst på grund av lagstiftares rädsla för att särkullbarnet ska bli utan arv då denne inte är släkt via blodsband till efterlevande make. Det har dock även skapat en situation där efterlevande make och särkullbarn lätt får motsättningar vid ett arvskifte. Genom den förändring som förespråkas i denna uppsats torde motsättningarna mellan särkullbarn och efterlevande make minska, samtidigt som särkullbarnet har kvar sitt skydd i form av laglottsskyddet och även får ut denna del direkt vid arvskiftet. Det är min uppfattning att såväl särkullbarn som efterlevande make kommer att tjäna på denna förändring.

Referenslista

Författning

Ärvdabalken 1958:637

Äktenskapsbalken 1987:230

Socialförsäkringsbalken 2010:110

Förarbeten

Proposition 1969:124, *med förslag till lag om ändring i ärvdabalken m.m.*

Proposition 1986/87:1, *Om äktenskapsbalk m.m.*

Statens offentliga utredningar

SOU 1925:43, Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken II. *Förslag till lag om arv m.m.*

SOU 1964:35, *Äktenskapsrätt*. Förslag av familjerättskommittén II motiv.

Doktrin

Agell Anders, Brattström Margareta, *Äktenskap Samboende Partnerskap*, femte upplagan, Iustus förlag, Uppsala 2008.

Agell Anders, *Testamentsrätt*, tredje upplagan, Iustus förlag, Uppsala 2003.

Carlén-Wendels Thomas, *Bodelning och arvskippte*, åttonde upplagan, Juristförlaget, Stockholm 1990.

Eriksson Anders, *Den nya familjerätten*, sjunde upplagan, Norstedts juridik, Stockholm 2004.

Molin Anna, Svensson Ulf, *Bouppteckning & Arvskippte*, Björn Lundén information, Sjätte upplagan, Vällingby 2010.

Grauers Folke, *Ekonomisk familjerätt*, sjunde upplagan, Thomson förlag, Stockholm 2008.

Övriga källor

Statistiska centralbyrån, om den allt högre medellivslängden i Sverige, datum för hämtning: 2012-04-01

<http://www.scb.se/Statistik/BE/BE0101/2011A01C/Allt%20fler%20lever%20uti%20hundra%20%C3%A5r.pdf>